

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, VI., váczi körút 15.

hová minden küldemény intézendő.

TÁRSADALMI HETILAP.

SZERKESZTI

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . frt 7.—
Félévre . . . . . " 3.50
Negyedévre . . . . . " 1.75

Egyes szám ára 14 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Mozdul a vidék.

A Zsidó Magyar Közművelődési Egyesület fejlődési proceszusa egyre foly. A vezető ifjuság itt a központban éjtnapot egygyé tesz, hogy az eszmét, melynek szívvel-lélekkel, annyi ambícióval és nemes buzgósággal állt szolgálatába, a megvalósítás stádiumába hozza.

Égető szükség van erre; ezt hangoztatni, megokolni ma már felesleges. Hiszen eléggé igazolja ezt a fogadtatás, melyben a főváros intéző körei részéről részesült, elég határozottan támogatják ezt a taggyűjtő iveken folyton szaporodó aláírások, és elég fényesen bizonyítja ezt az általános érdeklődés, melylyel hitrokonaink intelligenciája országszerte kíséri.

Mindamellettszünkbe sem jut, emiatt jubilálni! Jogos óhajnak, indokolt szükség szerűségnek, régi alapos vágnak természetes következménye ez. De meg, valljuk meg őszintén, a vidéken eddigelé alig részesült hasonló meleg fogadtatásban, mint a fővárosban. Az eszme érdekében megtett előmunkálatokat anyagilag és szellemileg csak a fővárosi zsidóság segítette. Pedig ha valahonnan megérdemli a Zs. M. K. E. az istápolást, úgy a vidék az.

Nyilvánvaló dolog, hogy magában a fővárosban annak az együletnek, mely vallási és hazafias célokat egyaránt irt zászlajára, mely a zsidó vallás izmosítását magyar szellemben, magyar nyelven akarja foganatosítani, mely tehát midőn vész, viszontagságban hűen megőrzött, őseinktől örökölt vallásunkat czélozza teljes méltóságában, fenségében megőrizni, ugyanakkor forró óhaja, hazánk legvitálisabb ügyének, a magyarosításnak szolgálatokat tenni: — mondjuk, ilyen czélu együletnek szükségességét a főváros korántsem érzi annyira, mint általában, sőt az ország egyes részeiben különösen is — a vidék! A minél fogva a Zs. M. K. E. nemes működésre mun-

kás kezét nem is szánhatja majd a fővárosnak oly mértékben, mint a vidéknek.

Mindezeknél fogva nem joggal várhatjuk-e, hogy a vidék, ha az egyület pártfogásában mindjárt nem is kívánja túlszárnyalni a fővárost: de legalább teljes jóakarásával törekedjék vele e tekintetben egy lépésben haladni?! Vajjon akkor, mikor a Zs. M. K. E. működése folytán az erkölcsi haszon inkább a vidék számára van kilátásba helyezve: nem magának a vidéknek kellene-e leginkább azon munkálkodni, hogy ezt minél előbb elérje?

Teljes meggyőződéssel adjuk válaszul mind a két kérdésre: Igen! a vidéknek erkölcsi kötelessége, a Zs. M. K. E.-t legalább is olyan pártfogásban részesíteni, mint a minővel a fővárosban találkoztunk.

És vajjon megtette-e ezt a vidék mindéddig? Igaztalanok volnánk, ha azt mondanók: abszolúte nem; de akkor is csak a tényt konstatáljuk, midőn azt mondjuk, hogy a mit tett, még mind — nem elég!

Azonban panaszkodni sincs okunk. A vidék megmozdult, s egy-egy erősebb életjelével mind közelebb segíti a Zs. M. K. E.-t a megvalósuláshoz. Kecskemét, Győr, Marosvásárhely, Ipolyságh, Czepléd, Dunaföldvár, Eperjes, N.-Becskekerek együttvéve és egyenként már is szép számú hivat biztositottak az eszme számára.

Ma meg Kassáról érkezett hozzánk két tudósítás, mely a kassai izr. hitközség olyan tényéről számol be, melyben örömmel üdvözölhetjük a Zs. M. K. E. egyik izmos gyökerét, s a melyet teljes joggal állithatunk fel a vidék számára követésre méltó például.

Kassán az izraelita hitközség tekintélyes elnöke, Moskovics Jakab dr. vette kezébe az ügyet és érdekében Révai Manó, főreáliskolai tanárral

egyetemben olyan buzgóságot fejtett ki, hogy egy az egyet létesülése és céljai előmozdítása végett általa egybehívott gyülekezeten részt vett valamennyi tag, számszerint 71, azonnal az eszme hívévé szegődött.

Az izr. hitközségek vezéregyéniségei szives figyelmükre méltathatják e tényt és ha arra méltatják — a mit joggal hiszünk — úgy véljük: nem szorulnak lelkesítő szóra, nem további nógatásra, hogy elismerjék, miszerint a Zs. M. K. E. érdekében tenniük kell és tenniük lehet.

Nemes eszméért a zsidó tudott lelkesülni mindenha! Hát ezt a szép tulajdonát megtagadhatja-e ott, hol két egybeforrt nemes eszme megvalósulását kell istápolnia?

H. S.

Zsidó gyarmatok.

XII.

Zavarba hozna, ha azt találnák tőlem kérdezni, milyen nyelven beszélnek e gyarmatosok.

Az »ansé témon«, mint a yemenbelieket a szentföldön nevezik, anyanyelvükként az arab nyelvet beszélnek, de beszélnek héberül is; olyan, ki héberül nem érte ne, nincs köztük egy sem. A spanyol zsidók (Szfardim) házukban és maguk közt azon a nyelven beszélnek, melylyel őseik 400 évvel ezelőtt szép Spanyolországban éltek, de ezeknek is legnagyobb része beszél, vagy legalább ért héberül. A mi a muszka zsidókat

illeti, ezek bizony oly nyelven beszélnek, mely tulajdonképen nem is nyelv. Német dialektusnak kellene lennie, de nincsen a világon az a német, ki megértené. A mi német szó volt benne, rég kitekérték a nyakát, ép úgy, mint a belészótt számtalan héber és még több lengyel, vagy orosz szónak.

Vöm szomszédságában lakik egy ilyen muszkaországi zsidó, kinek nyelvét hallom, de nem értem. Pedig Nagy-Károlyban, hol gyermek éveimet töltöttem, sem beszéltek akkoriban valami Schillerféle németséggel, (most, úgy hallom, volt hazámban hitsorsosaim a legjobb magyarok közé tartoznak. Nagyon jól teszik), de a ki németül tudott, legalább félig-meddig megérthetett bennünket. Nem úgy a muszka zsidókat. Tessék ezt például egy németnek tolmács nélkül megérteni: Trugzse de fecseile finem tátenyu czi-nem chájet in brengzse áheim tárem chlopcsák de zsmizsenkesz!*) — És mily rettenetes kiejtés, milyen veszedelmes taglejtés, s milyen hanggal, mily fülsértő éneklélével beszélnek a szörnyü nyelvet! Valóban nem kár érte, ha mennél hamarabb elfelejtik.

Eme zsidók közül már kevesebben értenek héberül; beszélni csak egynehányan tudnak. A Romániából jött gyarmatosok minden tekintetben mögötte állanak muszka társaiknak. A muszka zsidó gyorsabb felfogásu is, szorgalmasabb is és inkább hajlandó alkalmazkodni, és sokat — el-

*) Németre lefordítva ez így hangzanék: Trage den Mantel des Vaters zum Schneider und bringe nach Hause die Beinkleider des Buben.

Az erdélyi hadgyakorlatok és a zsidó hitközségek.

Mig mások Karlsbadba, Ostendébe, s nem tudom még hová mennek üdülni és erőt meríteni a következő kanikuláig terjedő, hosszú, fáradságteljes munkaidőre, mi — kikre a sors a „nyári tiszt“*) aranycsillagát ragasztá — a fővárosi forró napok elől menekülve, fegyvergyakorlatozni kénytelenek Erdélybe, hol pihenés és üdülés szempontjából — nem ugyan orvosi rendeletre, hanem csak felsőbb parancs folytán — naponként egy-egy 2—3 stacziónyi reggeli sétátskát megeresztve, el-eljutunk Beszterczétől Déváraig, a mi annyit jelent, hogy Erdély legészakkeletibb pontjától, annak délkeletiéig jutottunk el.

Kijut ilyenkor az embernek a kényelemből és jó életből quantum satis. Nincs itt szükség a talmud életrendjét pontosan követni, hogy az ember csak akkor egyék, ha éhes, igyék, ha szomjas és alud-

jék, ha álmos; nincs szükség — mondom — ezeket szem előtt tartani, mert igazán nem ehetik, ihatik és alhatik az ember annyit, mennyit megkívánna. Itt egész más életrend praejudicál: egyél és igyál, ha van mit; aludjál, ha van hol és mikor!

No, de érdekes is volt ám ez a rövid 35 napos gyakorlatocska, milyen alig volt és lesz egyhamar.

Aztán az az előnye is is meg van ennek a kénytelen-kelletlen ethnológiai tanulmányutnak, hogy — államköltségen történik,

Éppen vasárnap d. u. döcögött be Apahidáról sántikáló szárnyvonatunk Beszterczére, hol még újdonságképen bámulta meg a sűrű vasárnapi publikum.

A keleti Kárpátokhoz támaszkodó eme határszéli szász város igen csinos, rendezett, részben befásított utcákkal lepné meg az idegen szemét, ha ez előbb a nagyszámu szőke és barna, de mindig kékszemű szebbnél-szebb leányarczokon nem talált volna kellemes nyugpontot.

Én azt hiszem, hogy még N.-Szeben sem

*) Czikkiró szab. áll. honvédtiszt.

felejteti is, mint a román zsidó. A héberben azonban ezek is elegendő jártassággal bírnak. Az 5 magyarhoni család szintén ért, sőt Stampfer és Hausdorf folyékonyan beszélnek is héberül; ugyanez áll az egy angol és egy holland zsidóról.

Ily viszonyok közt nem ütköznék nagy nehézségekben az új zsidó koloniákban a kinyilatkoztatás, a proféták és a zsoltárok nyelvét köznyelvvé tenni. A spanyol zsidó úgy sem érti meg a muszka szomszédjának nyelvét és a yemenita sem értekezhetnék bukaresti hitsorsosával, hacsak nem a héber nyelv segítségével, melyet itt is, ott is értenek. A törvénykezés, gyűlések, hirdetések stb. efféle nyilvános jellegű dolgok tényleg héber nyelven is történnek, és minthogy a gyermekek, fiúk és leányok egyaránt, a héber nyelvet már úgy tanulják, hogy köznyelvvül használhassák, biztos a kilátás, hogy pár év múlva a zsidó kolonisták a szentföldön ugyanazon nyelven fognak beszélni, melyen a könyvek könyve van írva.

De milyen héber nyelven?

Ez már most is nagy viták tárgyát képezi. A héber szót ugyanis egyenlően írja ugyan a lengyel zsidó is, a német zsidó is, meg a spanyol zsidó is, meg is érti rögtön ha írva látja, de olvasni másképen olvassa a Szeferd (spanyol), másképen az askanaz (német) és másképen a poláni (lengyel). Álljon itt ennek megvilágítására a következő héber vers:

אלי אלי למה עזבתני רחוק מישועתי דברי שאנתי.*

*) Én Istenem, én Istenem! miért hagytál el engemet! Távolságomtól, kiáltásom szavaitól (Zsolt. 22. f. 2. v.)

oly praegnans szász város, mint ez. Hiszen itt még a magyar is német firmát aggat ki. Árpád von Angyalossy csak úgy írja magát, hogy A. v. Angyalossy, mert az Árpád határozottan sértené a szászokat. — A hatósági helyiségeken is a magyar mellett német felírás is van. — A róm. kath. iskolába 2–3 év óta járó fiúk még nem értenek magyarul.

Felekezettünket tekintve már Lengyelországban képzelém magam. Kaftános és straimlis alakok mosolygó tincsekkel jobbról-balról. Igaz, hogy egy részük bevándorlott, más részük pedig olyan, hogy ez a kultus a folytonos érintkezés folytán hódította meg őket. Különböző jómóduak és a kereskedelem mellett ipart is üznek. Természetesen nagyon vallásosak. Szombaton a zsebkendőt a nyári hőség dacára nyakukra kötik, de d, u. már kantárnál fogva vezetik lovukat a város végére, honnan ellovagolnak Bukovinába. Van olyan is, ki az izletes „sábeszkugel“ után nem veti meg a kávéházban a kapuczinert.

Midőn egy reggel a gyakorlótérre vezettem a századot, az ut közepét egy széles teherszekér fog-

A szefárd zsidó e verset így olvassa: Éli Éli lámá ázábtáni ráchok mij'suáti dibré ságáti; a lengyel zsidó így olvassa: Eili Eili (az első szótagot úgy ejtve mint az első szótagot a német »eigentlich« szóban) lumu azavtuni ruchajk (az »aj«-t úgy ejtve, mint a magyar az »ajk« szót) misiuszi divrei saaguszi; a német zsidó pedig így: Éli Éli lomo azavtoni rochauk mij'suoszi divré saagoszi. Könnyed folyásu, valódi keleties hangzásu kétségkívül a spanyol olvasási mód, s mi több, majdnem bizonyos, hogy a hajdani zsidóországban a hébert úgy ejtették ki, mint a szefardok, kiknek őseit a rómaiak Jeruzsalem elpusztulása, illetve Bar Kochba lázadása után Hispaniába hurczoltak. Muszka testvéreink azonban szebbnek tartják az ő olvasási módjukat és a világot sem engedik, hogy gyermekeik ne B'reisiz buru eisz hasumajim, v'eisz hoorecznek olvassák a pentateuch első versét, hanem így: B'részit bara et hasamajim v'et haarecz. Ha a szülőktől függne a dolog, jövőben kétféle héber dialektusban fognának a szentföldi zsidó szántóvetők beszélni, de minthogy a gyermekek izlése is, mint ezt több esetben tapasztaltam, a spanyol, szerintem az egyedül helyes — s ezt én mint olyan ember mondom, ki mindaddig és még most is a lengyel kiejtéssel élek — olvasási mód felé hajlik: biztosnak mondható, hogy a jövő nemzedék a héber nyelvet még pedig spanyol kiejtéssel fogja beszélni.

Közli Szabolcsi Miksa.

(Folytatása következik.)

lalta el, hogy se jobbra, se balra kettősrendekben nem mehettem. Rákiabálok, de az nem mozdul. Midőn a századot rendekre osztottam, az egyik ló mögött éppen „smone eszrét“ imádkozó zsidó fuvarost láttam, ki el nem hagyta helyét, míg imáját be nem fejezte.

Van egy bensülött zsidó ügyvéd, ki igen derék, művelt ember, kinek a szászok barátsága kedvéért tartott gyakori soirei sok ezer forintot usztattak el, melyek után a leglelkesebb szász nemzesiségévé vált, annyira, hogy — midőn a beszterczei bürgerek br. Bánffy Dezső főispánnak a vasut behozataláért elismerést adózkodó — a város legszebb utcáját róla akarták elnevezni; ez a terv egyedül: az ügyvéd agitációján szenvedett hajótörést.

No de a szászok is csupa szeretettel veszik körül: „Iczig“-nek szólítgatják.

De nem felejtsem el a zsidó közjegyzőt sem! Igen derék ember. Szeretetremlő feleségével és jó anyósával együtt valódi magyar vendégszeretettel fogadták csekélységemet, de ők a világot nem akarnak solidaritást vállalni az odavaló zsidókkal, noha van

A spanyol zsidók Szalonikiban.

Irtta: **Strausz Adolf.**

(11. Folytatás és vége.)

Saloniki.

Minő feltűnést keltett gépem a spanyol zsidók utczáiban, arról fogalmat alkotni nem lehet. Beláttam, hogy az utcán nem igen boldogulok, két kép, a mit nagy nehezen csinálhattam, volt mindössze a mit elérhettem. Feltettem magamba, hogy valamely nagy zsidóházba megyek és ott legalább az udvart fogom lefényképezni, s az egyik zsidó templom közelében, (zsidótemplom van Salonikiben legalább is 150) beléptem egy nagy, hosszú ház udvarába.

Minő festői látvány tárult elém itt! Vagy hatvan sátor lehetett ebben az egy házban, tehát hatvan család lakhatott benne. Egyikmásk sátorban ott üldögéltek még az asztal mellett, ebédutáni sziesztát tartva; az öreg urak hófehér szakállal, bibliákat vagy régi spanyol zsidókönyveket forgattak, a fiatalok pedig nevetgéltek és mulattak.

A nők rendkívüli fényüzéssel cziczomázták fel magukat; a mi értékes tárgyuk, kincsük, ékszerük, pénzdarabjuk volt, mind ruhájukon, fejükön, karjukon, nyakukon és keblükön díszlettek.

Felállítottam hirtelen gépemet és kimondhatatlan örömet éreztem magamban, gondolván, hogy e páratlan szép és kiváló érdekességü tablát hazavihetem.

De nem oda Buda. Alig hogy felállítottam gépemet, még bele sem igazítottam a kellő helyzetbe mint a sáskasereg környeztek a spanyol zsidók aprószentjei; még annyi zsidógyereket egy csomóba sohasem láttam. Honnan kerültek elő, hogy tudtak

3—4 arravaló birtokos és kereskedő. Ezért ők nem is szerepelnek zsidók gyanánt, és — mint ők állítják — korántsem ismernek rájuk. Ez utóbbi kijelentésre nézve hitetlen Tamás maradnék, még akkor is, ha épen Szamosujvártt laknék a közjegyző ur; mert keleti típusa még az örmények közül is kiválnék.

Különben — mint később meggyőződtem — a keresztény társadalom ép oly jól tudja róla, hogy zsidó, akár hitfeleinké.

Eme hiteltagadásnak — pardon, hitelhallgatást akartam mondani — tudható be ama körülmény, hogy nem környezi ott oly nymbus, minőt a közjegyző vidéki városokban megszokott.

És kit talán legelől kellett volna emlitenem: a rabbit, ezt is megismertem. Müvelt, felvilágosodott fiatal ember és nagy magyar. Igen szereti a főispán. A király kolozsvári fogadtatása alkalmával a besztercei zsidók nevében ő beszélt. Ő hozta be a magyar nyelvet először a besztercei szegényes külsejű zsidó imaházakba.

azok egyszerre ott teremni százával, még ma sem tudom. Alapjában jó dolog lett volna ez is, ha őket lefényképezhettem volna, azonban nekik csupán az volt a fődolguk, hogy mindegyikük be akart nézni az én gépembe, és annyira körülállották szerencsétlen gépemet, hogy minden pillanatban attól kellett tartanom, hogy azt a tolongásban feldöntik és eltörik.

A helyzet meglehetősen kritikussá vált, annál is inkább, mert bizony a derék ficzkók maguk közt is úgy összevesztek az elsőségért, hogy egymást agyba főbe döngették. A lárma, zsvaj egetverő volt. Szörnyen megbántam ártatlan tervemet, nem sejtván, micsoda darázsfészekbe nyulok, belépven gépemmel ilyen spanyol zsidók által lakott nagy udvarba. A legváltóságosabb pillanatban kihuztam zsebemből spanyol-zsidó nyelven irt generális ajánló levelemet, melyet a smyrnai főrabbi volt szives otlétem alkalmával átadni, hogy használjam befolyását, ha bárhol keleten spanyol zsidók segítségére lenne szükségem. Eddig nem volt okom ezt az okmányt produkálni, de ezuttal átadtam a mellettem álló szép fekete szakállas zsidó uri embernek, hogy olvassa el, azután segítsen ki ebből az én nagy bajomból. Alig hogy elolvasta, rendkívül gyorsan megváltozott magaviselete irányomban, csak annyit kérdezett, hogy én vagyok-e az az ember, kiről szó van a levélben; mikor azt megerősítettem, odahitta a többi tekintélyesebb spanyol zsidókat, a kik szintén néhány pillanat alatt alig voltak egyebek, kíváncsi gyermekek-nél csupán nagyobb kiadásban a gépem körül, azokkal néhány szót váltott, azután mind hozzám jött. Felkértem őket, hogy a gyermekeket távolítsák el. Ezt a kérelmemet oly radikális módon teljesitet-

Nyolcz nap mulva már elhagytam e kies fekvésű várost, és befelé húzódtam Erdély szívébe. Balról elhaladtam Teke és Szászrégen mellett, hol már civilizáltabb, és szintén oly jómódu zsidók laknak, mint Beszterczen. De a Szászrégeniek áldozatkészebbek, miről szép és nagy templomjuk, jó iskolájuk tanuskodik. Jobbról elmarad Naszód, hol már századokkal ezelőtt zsidók laktak, mellette az erdélyi specialitás: Entradám községe, hol csupa zsidó lakik, élükön a zsidó biróval. — Ezután egymásután következnek Deés, hol nemrég a híres Panét rabbi halt meg, kihez az erdélyi és lengyelországi zsidóság szokott zarándokolni jó tanácsokért. Az idevaló zsidóságra a magyarbélyeget az említett főispán jótékony keze nyomta, ki a két megye (Besztercze és Szolnok-Doboka m.) zsidóságát atyailag gondozza, de aztán ők is megtesznek érte mindent; még a kaftánt is feleserélik atillával.

Rosner Ármin.

(Folyt. köv.)

ték, hogy bizony majd megsajnálom, hogy átadtam a smyrnai főrabbi ajánlólevelét, mert talán még ma is szenved bele néhány gyermek koponyája.

Pár percz alatt megtisztult az egész udvar; gyermekeknek hire hamva nem volt ott többé; de annál szebb közönség állta most el gépemet; csupa szép asszony, leány, és szép, rendkívül hatásos külsővel bíró zsidó férfiak. Na, ezeknek megmagyarázhatom, hogy, ha akarják, hogy lefényképezzem az udvart és őket, akkor nekik távoznok kell a gépem elől, mert ha ily közel maradnak, úgy nem készíthetem el a fényképet. Mikor kértükre meg megígértem, hogy másolatát a fotografiának emlékül nekik hagyom, katonai pontossággal teljesítették kívánatomat, csoportokba álltak fel és maguk iparkodtak minél festőbb képet alkotni.

A képet megcsináltam, összeraktam gépemet szép lassan és indulni akartam; de most újból egy kis episod adta elő magát, mely az előbbinél még talán kellemetlenebbül hatott rám, de sőt veszedelmesebb is volt bizonyos tekintetben. Egyik spanyol zsidó, a ki a legnagyobb volt a csoportban, kilépett a sorból, és midőn a többi már elment, szétoszlott, azt mondta nekem, hogy még ne menjek el, elébb mutassam meg a képet. Én könnyű oldalán fogtam a kérést, és azt mondtam, hogy jól van, megmutatom holnap.

— Oh nem, mondja, most akarom látni.

— Most lehetetlen.

— De nekem okom van, hogy azt lássam.

— Lehetetlen, mert ezt sötétben kell elővarázsolni különféle vegyészeti munkával, öntözgetéssel, és ha most kivenném azt az üveg lapot, melyen az általam készült felvétel van, rögtön eltűnnék onnan. Egy napsugár elég arra, hogy a lapon ne legyen semmi.

— Mindez szép, szép, és azt ő akár érti akár nem, roppant csekély oknak tartotta mind azt, a mit mondtam és váltig tovább állította, hogy okvetetlenül látnia kell a képet, és, hogy megértsem, miért maradt állhatatosan kívánságánál, azt mondta, hogy felesége kívánja látni, mert ő is rajta van.

— No, jól van hát, a feleségének fogom holnap a képet megmutatni.

Nem holnap akarja látni, hanem ma, és egyszerűen lehetetlen, hogy megtagadjam kívánatát.

Rámutatott feleségére, és akkor eszembe jutott, hogy bizony itt babonás hittet van dolgom, a mennyiben a felesége áldott állapotban lévén, a férj abban a meggyőződésben van, hogy, ha felesége kívánja a képet látni, végzetes hatással volna, ha nem látná meg rögtön.

Tisztában voltam most már, hogy itt csakis különös módon szabadulok meg ez alkalmatlan és egyáltalán nem várt uri ember tolakodásától. Egy még eddig nem exponált kasszát húztam ki a tá-

kából, hogy nézze meg, és meg fog győződni róla, hogy nem lát semmit. Kihúztam és megmutattam az üveglapot. Ebbe azután belenyugodott mind a kettő. Semminek sem örültem meg egész utam alatt annyira, mint hogy sikerült ezt a képet megcsinálni, valamiut hogy sikerült a nagy zsidótemetőt lefényképezni.

A zsidótemető óriási területet foglal el a város keleti végében. Több négyzet kilométer nagyságában húzódik felfelé a hegyen és akként különbözik a többi mellette levő török és görög temetőtől, hogy a sírkövek mind laposan a földön hevernek hosszában. Kisérteties látvány az, különösen alkony idejében és délben, mikor a nap tűzi a fehér köveket és márványlapokat.

Temetés volt éppen, mikor a temetőben értem. Egy öreg zsidót temettek, irástudó zsidót, kinek tiszteletére vagy ötven rabbinus járt ki a temetőbe, és a város kapujától egész a sírgödörig, szüntelenül énekeltek gyászdalokat. Maga a holttest háromszög alakú deszkán feküdt csupaszon, illetőleg koporsó nélkül kék, átlátszó fátyol alatt, de úgy, hogy az arczot egészen jól kilehetett venni. Felváltva vitték ezt árkon bokron keresztül, mert bizony utnak nyoma sincs ott, és meglehetősen sekélyes sirt ástak számára.

Ezt a temetési szertartást is magával a temetővel sikerült lefényképezni, a mi a maga nemében bizonyára elég érdekes. Ismét csak a régi bibliai jeleneteknek egyik másával találkozunk, ha ezt megpillantjuk.

Mielőtt a zsidó temetőt elhagyták volna, megmosakodtak, aztán imádkoztak, és kiki dolga után látva, széledtek el.

A legnyugodtabb benyomást tesznek a temetők közül a zsidó temetők. Az állandóság benyomását gyakorolják az emberre, holott a közelbe levő török temető bármily fényes, tarka, aranyozott és színesek legyenek is az ő márvány lapjai, bámulatos ügyes relieffelírásokkal, mikhez a törökök oly kiválóan értenek, ideiglenesség jellegével bír.

A törökök, még a legnagyobb urak is, nagyon vékony márvány-lapocskával jelzik halottukat. Igaz, hogy a legnagyobb urak, mint pl. abban a temetőben, a mely közvetlenül a zsidótemető mellett van s ahol úgy látszik, csak nagyobbbrangu katonák, hivatalnokok és a lakosság gazdagabb része temetkezik, kettős sírkövet állítanak, fejtől és lábtól egyet, azonban mind ez oly benyomást tesz, mintha csak ideiglenesen volnának itt, és hosszan nézve önkénytelenül attól tartunk, hogy szélvihar az összes márványlapokat ledöntögeti.

De mindaz, a mit a törökök a Balkán félszigeten építettek, hasonló benyomást tesz.

A favázás házak, azok a czölöpön levő, ugy-

szólván levegőben libegő paloták, mind azt jelzik, hogy a törökök ezt a földet, ezeket az országokat hazájuknak valójában sohasem tekintették,

Minden csak ideiglenes jelleggel birt.

Antiszemita tisztesség.

Szemfényvesztés, üresség és nagy hűhó. A magyar hírlapírás első, elfogadott „nem illik“-je tiltja az azzal a lappal való polemiát, melyet e cikk első mondatában megneveztem. Azonban, midőn hirt kell adnom a becses szerkesztő „képviselői mandátumáról“, mert hisz csak nemrég ő maga mondta, hogy „mától fogva Czeglédnek egyedül megválasztott képviselőjének“ tekinti magát: vessünk egyuttal egy pillantást annak a megnevezhetlen lapnak csak egyetlen üzemére, melyet olvasói elbolondítására szándékosan produkál.

Ugyan jutott-e eszébe valakinek kiemelni és a kereszténység rovására írni — csak épen az utolsó napokban előfordult bűntényeket hozom fel példa gyanánt — jutott-e eszébe valakinek, kérdezem, a kereszténység rovására írni azt, hogy a Veszprém, Somogy- és Zalamegyékben történt gyilkosságok és rablások csupa keresztény ember keze által vitettek véghez? Jutott-e eszébe valakinek a keresztény vallás rovására írni azt, hogy egy fővárosi pénzhamisító banda tagjainak a nála talált „alapszabályok“ szerint esküt kellett letenniük „keresztény hitükre“, hogy minden erejüket a pénzhamisításának és terjesztésének fogják szentelni? (Rémülettel gondolok arra az eshetőségre, ha ez a társaság zsidókból állott volna, kik „zsidó hitükre“ tettek volna ilyen esküt! Az antiszemita talmudtudósok rögtön szolgáltak volna a citatummal is, melyben a talmud megparancsolja a zsidónak, hogy pénzhamisító legyen — vallásból.) Jutott-e eszébe valakinek a győri sikkasztásokat, vagy más „elkezelések“ és „befektetések“-et, ha mindjárt „8 perczentre“ történtek is, a kereszténységnek rovására írni? Minderre senki sem gondolt azon egyszerű okból, mert elvetemedettség volna: az egyesek büneiért azok felekezetét felelőssé tenni.

Verhovai lapja azonban nem volna Verhovai lapja, ha ilyen, vagy hasonló elveknek hódolna. Dehogy nem írja ő oda, hogy ezt, vagy azt a bűnt zsidó követte el, és hogy „ilyet csak zsidó követhet el“, és hogy „ilyen a zsidó“, „ilyen ez a faj“ s több e félet. Azonban hacsak ezt tenné, azt mondanám: hagyján! De ez a lap — ha csak nem kézzel fogható az ellenkezője, — ráfogja minden bűnre, minden gonoszságra, hogy elkövetője zsidó, s hogy „ilyen a zsidó“ stb. De még ezt sem tettük volna szóvá, ha az utolsó napokban arra nem vetemedik, hogy a saját elvtársai által elkövetett gaszágokat szintén a zsidókra kenje.

Bocsánatot kérek, Verhovai ur, de ez már csakugyan nem járja! Az a dr. Jerusaleim, ki, számtalan családot nyomorba döntve, a lipcsei discontóbank millióival megszökött, az a gazember, Verhovai ur, nem zsidó, hanem, a mire inkább vall, a lipcsei antiszemita vezére volt! — Mi történjék már most azokkal a konzekvenciákkal, miket az ön lapja erről az esetről levont? mi történjék azokkal a szidalmakkal, mikkel az ön lapja ezzel az alkalommal a zsidókat illette? Akarva, nem akarva, visszaesnek ezek önnek és csapatjának a fejére. A következtetések már most így hangzanak: Hja „ilyen gazok“ az antiszemita vezérek! stb. stb.

S most röviden hadd regisztráljuk, hogy azok a rémületes cikkek, azok a szörnyű adatok, azok a „gyilkosság!“ kiáltások, melyek a czeglédi választás óta Verhovai lapjában napvilágot láttak: egytől-egyig szédelgésnek, üres humbugnak bizonyultak, melyek arra voltak szánva, hogy miután sikerült félrevezetnie a czeglédi könnyen hívő, egyszerű népet, bolonddá tegyék a képviselőház bíráló-bizottságát is. Egyetlen tényt sem tudtak felmutatni, egyetlen adatot sem bizonyítani. Szájhősködésnek, hazugság és rágalmaknak bizonyultak az összes rettenetes vádak, a miért is a hatodik bíráló-bizottság e hó 28-án Komjáthy Bélát — ki, mellékesen mondva, még a védelemről is lemondott — Czegléd város választott képviselőjének jelentette ki.

—csi —sa.

A Zs. M. K. E. taggyűjtő ivét egyik gyűjtő azon megjegyzéssel küldte vissza, hogy azért akadt olyan kevés aláírója, mivel a hitk. tagjai orthodoxok.

Talán akadnak többen, kik tévesen bár, de osztják ezen nézetet, azért nekünk, kik az eszmének megpendítői voltunk, s ezt csirájától fogva a fejlődés minden fázisán gondosan kísértük, kötelességünk kijelenteni, hogy a Zs. M. K. E.-nek nem célja a zsidó vallás ügyeinek mélyére nyulni, szertartásait, nyilatkozási formáit megbolygatni! Ezt legjobban bizonyítja a tény, hogy az ifjuság, mielőtt az eszmével a nyilvánosság elé lépett volna az ügynek pártfogása végett egyaránt megkereste ez ügyben az orthodox és az országos irodát, s e tekintetben az orth. intéző körök ígérését épúgy megnyerte, mint az országos irodáét. A Zs. M. K. E. csak magyarosítani akar a vallás útján és annak eszközeivel és emelni egyszersmind a nemes felekezeti öntudatot.

Évvel a czállal szemben egyetlen zsidó sem foglalhat állást, kinek Magyarország a hazája! Ez szent meggyőződésünk!

Szerencsés Imre.

Rabbi dr. Köhn Samuel a „Zsidók története Magyarországon“ című művéből.

(Vége.)

Ez a nyílt kihívás nagy ingerültséget szült az ellenpártiak táborában. Az országgyűlésre megjelent nemesek közül többen még Budán voltak, és szolgálák, valamint a hozzájuk szító főurak fegyveres népe, huszárok és hajdúk, kikhez nagyszámú csőcselék csatlakozott, este felé körülfozták Szerencsés házát, melynek erős kapuit faltörő kos gyanánt használt kocsi-
kal betörték. A ház a Szt. György-téren, a Duna felé néző várfal mellett állott, s a tivornyázás közben meglepett Szerencsés, vendégeivel együtt, az épület hátsó ablakain elmenekülhetett, de nem minden baj nélkül; a kötél, melyen a várfalról a várárokba leereszkedtek, mélyen bevágott kezeikbe. A gyűlevész nép most rövid idő alatt kifosztotta a házat, „mely teli volt véghetetlen gazdagsággal: ékszerekkel, aranyhímzésű szövettel, bársonnyal, selyemmel, posztóval, pénzzel, különféle egyéb házi eszközzel, lovakkal, és sok szerémi borral.“ Roppant kincset, egyebek közt hatvanezer régi, tehát még a legjobb minőségű, aranyforintot elraboltak. A hajdúk, huszárok és a nemesek szolgálai, kik rövid és szűk ruházatuk miatt csak kevés pénzt dughattak zsebre, az aranyokat nagyrészen a dúlakodó csőcselék által vitt zsákokba öntötték; a bort pedig kádakban hordogatták fel a pinczéből. S Lajos, tehetlensége tudatában, tétlenül nézte a garázdálkodást, mely a királyi várnak majdnem tőszomszédságában történt; a hatóságok, vagy országnagyok pedig még meg se kísértették, hogy a rendzavarásnak véget vessenek.

Másnap a garázdálkodó tömeg hozzá fogott Szerencsés házához lerontásához; de csakhamar föl hagyott vele, hogy Bodó Ferencznek, a Szapolyayak hadnagyának tanácsára, inkább az udvari párt előkelő embereinek házeit ostromolja; ezeket azonban, mint-hogy fegyveres néppel s mindennemű löszerekkel jól meg voltak rakva, megtámadni nem merték. Utána-
való nap végre a zsidókra került a sor; a zendülők korán reggel rájuk törtek és fosztogatni keztek őket. A zsidók azonban házaik védelmére keltek. Nyilván az általuk felfogadott zsoldosok segítségével, „az erőszakot erőszakkal bátran visszanyomták.“ Utcájuk kapuit elzárták s eltorlaszolták, s oly erélyesen védelmezték magukat, hogy a támadókat, kik rendszeres ostromot intéztek ellenük, az egész éjen át visszaverték. Hajnal hasadtakor végre a túlnyomó erő visszavonulására kényszeríté őket, s „egy tornyukba s igen erős házukba“ vették magukat. A diadalmas tömeg a kapukat betörvén, a zsidók házaiba rontott és azokat úgy kifosztotta, hogy — így folytatja egy olasz szemtanú hivatalos jelentése — az egész „olyan-

nak látszott, mint Trója pusztítása, és nem volt senki sem, ki valamit el ne hordott volna. Töméntelen vagyont találtak, és nem hagytak ott csak egyetlen ablakzárt sem. Aztán ostromolni keztek azt a tornyot és házat is, hová a zsidók, vagyonuk nagyobb részével, elmenekültek volt.“

Most végre a Szapolyayak, kik, hogy az udvari pártot megfélemlítsék és tehetetlenségét feltüntessék, három napig szótlanul nézték a rabló támadásokat, sőt, mint Bodó Ferencz eljárása bizonyítja, alattomban szították is, véget vetettek a véres harcoknak, mely Buda utczáig folyt. Szapolyay György, a vajda öcséje, ugyanaz, kinek védelme alatt álltak a nagyszombati zsidók, megmentette a kis erődbe szorult szerencsétleneket; a rabló csapatot szétverte és a városból kiűzte.

A német zsidóság a fenyegető ügyekben.

I.

Németországban a birodalmi igazságügyi osztály a császári statisztikai hivattal egyetemben összeállítja a fenyegető ügyek kimutatását, melyből a most megjelent 23-ik kötet az 1885-ik évet öleli fel. Ezek a kimutatások rendkívül érdekes adatokban tüntetik fel, mintvannak a felekezetek a fenyegető ügyekben képviselve. Minket a felekezeti sajtót leginkább a zsidók érdekelnek s érdekelnek különösen akkor, mikor ezen adatokból az tűnik ki, hogy a fenyegető ügyekben a többi felekezetekkel szemben a német zsidóság számaránya évenként csökken. De érdekesek ez adatok már azért is, mert fényes argumentumok a német antiszemitizmus ellen; mert alapszerűek, igaztalannak, a pusztán szerepelni vágyó kistehetségű emberek gyalázatos eszközének tünteti fel az antiszemitizmust épen ott, hol Stöcker, Förseterek izentek harcot a zsidóságnak s a honnan ez a rút társadalomellenes mozgalom átszármazott — a kulturállamokba.

Az összehasonlítás kedvéért szembeállítjuk az összes keresztény és zsidó felekezetek számarányait és pedig általában több évről, a részleteknél pedig 2 évről.

Elitéltek: 1882 1884 1884 1885-ben

keresztényt: 318,696 319,320 336,077 334,047-et;

zsidót: 3,493 3,478 3,487 3,241-et.

E négy év folyamán 100,000 keresztényre esett:

1882 1883 1884 1885-ben

710 708 741 728

elitelt.

E négy év folyamán 100,000 zsidóra esett

1882 1883 1884 1885-ben

617 611 609 561

elitelt.

E főszámok azt bizonyítják, hogy a zsidók a fe-

nyitó ügyekben sokkal is kisebb arányban vettek részt, mint a keresztény felekezetek és hogy ez arányuk is évről-évre csökken.

Ám hasonlítsuk össze az egyes tételeknél!

Felség- és hazaárulás miatt 1884-ben egyetlen egy zsidót sem ítéltek el, ugyanazon évben a fel ségsértés miatt elmarasztalt 381 egyén között csak 4 zsidó akadt. A social-demokracia közbiztonság elleni vétkes törekvései miatt 1885-ben elítélt 93 egyén között egyetlen egy sem volt zsidó vallású, de az 1884. évben e vétség miatt elítélt 112 között 2 zsidó akadt (Berlinben). Pénzhamisításért 1885-ben 148 egyént ítéltek el, kik közt nem volt zsidó; az 1884-ben elítélt 173 közt két zsidó volt (a königsbergi kerületben és Danzigban). Szándékos hitszegés miatt 1885-ben 940 egyén közt 17 zsidó vallásut ítéltek el, míg 1884-ben 923 közül 23-at. A gondatlanságból történt hitszegés miatt az 1885-ben megbüntetett 404 egyén között 9 zsidó volt, az 1884-ben elítélt 375 között pedig 7. Hamis esküre - csábítás miatt 1885-ben elítélt 222 egyén között 5 zsidó volt, az 1884-beli 241 között azonban 15. A köteles eskü megsértésére vonatkozólag a kimutatás a zsidóság részéről tetemes csökkenést mutat ki. Áleskü miatt 1884-ben 1000,000 zsidóra négy eset jutott, 1885-ben pedig már csak 2-9, míg 100,000 keresztényre mind a két évben csak 2—2 eset. Ennek magyarázata azonban semmi egyéb, mint — a zsidóság nagy részének kenyérkeresete, a kereskedelem, melyet ha a keresztény kereskedelemmel arányba állítunk: a zsidóság javára dől el az utóbb említett bűn tekintetében is az igazság. Nagyon feltűnő az a körülmény, hogy az 1884-ik évben zsidó részről előfordult 23 szándékos hitszegés közül 22 magára Poroszországra esik, míg a többi államokat együttvéve csak egyetlen egy ilyen eset terheli. Az 1885-beli 17 szándékos áleskü közül 14 esik Poroszországra, 1 Bajor-, 1 Szászországra és 1 Badenre. A gondatlanságból 1885-ben előfordult 9 hitszegés közül nyolcz Poroszországra esik és egy Badenre. Az 1884-iki 7 gondatlanság miatt törént áleskü közül 4 eset Porosz-, 3 pedig Bajorországban fordult elő. A hamis esküre csábítás miatt 1884-ben elítélt 15 zsidó közül 12 Porosz-, 2 Bajorországra, 1 pedig Württembergre esik. Mindebből az tetszik ki, hogy a zsidók a hamis eskü tekintetében különösen Németország déli részében aránylag nagyobb mértékben szerepelnek.

Sértés miatt 1885-ben elítélt 40,859 egyén között 657 zsidó volt, az 1884-iki 42,616 között meg 729. A zsidóknak beszédbeli és mozdulatbéli nagyobb hevesége a zsidó elítéltek nem kicsiny számát mindenesetre kimagyarázhatja. — Párbaj miatt 1885-ben elítéltek 157 egyént, közülök 6 zsidó volt (Berlin, Lipcse, Freiburg, Heidelberg, Giessen); az 1884-ben emiatt elítélt 170 egyén között 8 zsidó volt

és pedig valamennyi bajorországbeli. Gyilkosság miatt zsidót egész Németországban sem 1885, sem 1884-ben nem ítéltek el, emberölés miatt 1884-ben egyetlen zsidót sem, 1885-ben pedig 1-et ítéltek el, pedig a többi felekezetek e téren 164 egyénnel vannak képviselve. Gyermekgyilkosság miatt zsidót egész Németországban sem 1884, sem 1885-ben nem ítéltek el. A veszélyes testi sértés miatt elítéltek közül:

1885-ben 100,000 zsidóra	35 eset
100,000 keresztényre	115 „
1884-ben 100,000 zsidóra	32 „
100,000 keresztényre	105 „

Súlyos testi sértés miatt 1884- és 1885-ben Németországban együttvéve 1240 egyént büntettek meg, kik között csak egy volt zsidó. Lopás miatt elítéltek közül:

1885-ben 100,000 zsidóra	50 eset
100,000 keresztényre	175 „
1884-ben 100,000 zsidóra	62 „
100,000 keresztényre	189 „

Rablás miatt elítéltek közül:

1885-ben 100,000 zsidóra	7 eset
100,000 keresztényre	21 „
1884-ben 100,000 zsidóra	6 „
100,000 keresztényre	17 „

Orgazdaság miatt elítéltek közül:

1885-ben 100,000 zsidóra	17 eset
100,000 keresztényre	16 „
1884-ben 100,000 zsidóra	19 „
100,000 keresztényre	17 „

Szándékos gyujtogatás miatt Németországban 1885-ben 573 egyént ítéltek el, kik közt egyetlenegy sem volt zsidó; az 1884-ben az e miatt elítélt 609 egyén közt 4 zsidó volt, valamennyi poroszországi; a többi német államban szándékos gyujtogatás miatt 1887-ben sem ítéltek el egy zsidót is. Gondatlanságból származott gyujtogatás miatt az 1885-ben elítélt 653 egyén között 3 zsidó akadt (szintén Poroszországban.) Hivatalbeli sikkasztás miatt 1885-ben 382 egyént büntettek meg, köztük egy sem volt zsidó. 1884-ben pedig 454-et, kik között egy zsidó volt (elszászi.) Egyéb hivatalbeli büntett és vétség miatt 1885-ben a Német birodalomban 557 egyént marasztaltak el, köztük zsidó egy volt (Brombergben.) Megvesztegettetés miatt 1885-ben 63 keresztény hivatalnokot ítéltek el, zsidót egyet sem. Ellenben hivatalnokok megvesztegetésének megkísértése miatt elítélt 578 egyén közt 18 zsidó akadt. 1884-ben Németországban 43 hivatalnokot büntettek meg, köztük zsidó egy sem volt; egyéb hivatalbeli büntett és vétség miatt (a sikkasztásoktól eltekintve) 611 egyént, köztük 2 zsidót. Ellenben ugyancsak 1884-

ben hivatalnokkal szemben megkísértett vesztegetés miatt elítélt 590 egyén közt 23 zsidó akadt.

A zsidó hivatalnokok a bűnügyekben — mint ezekből látszik — aránylag sokkal kisebb mértékben vannak képviselve, mint a más felekezetbeliek együttvéve.

(Folyt. köv.)

Gyöngyszemek a talmudból.

A kit betakart a föld, betakarja azt a feledés leple is.

*

A legjobb vezeklés: a vétket nem ismételni.

*

A szent frigyládában a tiz parancsolatot tartalmazott táblák mellett azon cserepek is helyet foglaltak, melyekre a tizparancsolat először írva volt. — Tiszteletben tartsd azt is, ki valaha hirdette a tudományt, Isten igéjét, ha mindjárt most, nincs is meg belőle más, csak a foszlány.

*

„Igaz az, rabbi, hogy te boldognak mondtad a szülőket, kiknek leányai vannak? — „Igaz.“ — „S mi oknál fogva mondtad ezt?“ — „Azon oknál fogva, kedves fiam, mert vigasztalni azokat kell, kik a vigaszra rászorultak.“

*

A legszerencsétlenebb ember az, kinek nincsenek jóakarói.

*

„Látnom kell Istenteket, úgy mint ti látjátok a mienket“, szolt Róma császára rabbi Jehosuához. „Jól van“, szolt a rabbi, „most épen láthatod, tekints fel“ és a rabbi a nap felé mutatott. „Nem tudok a napba nézni, szolt a császár.“ „A nap pedig“ mond a rabbi, „Istennek egyik szolgája, és te még ezt sem nézheted, hogy nézhetnéd magát az Istent!“

*

„Nálunk sok a boszorkány“, szolt egy nehordeai ember egy machuzaihoz, „és nagyon sok kárt tesznek a városban.“ „Nálunk még több boszorkány van“, szolt Machuza város lakója, „de kárt nem tesznek.“ „Hogy lehet ez“, kérdé bámulva az első. „Hát csak úgy“, felelt a másik, „hogy nem hiszünk bennük.“

*

Mily bolond némely ember! felláll a thora előtt és nem áll fel a thórát feuntartó előtt.

*

Jól van nevezetek bolondnak; inkább akarok bolond lenni egész életemen át, semhogy egy perczig is gonosz legyek.

Talmudista.

H i r e k.

— **Gyulafehérvárról** írja levelezőnk, hogy az ottani izr. hitközség ujonnan épült templomában felállítandó orgona költségeire a hitközség tehetősb tagjai 600 frtot gyűjtöttek. Ez mindenestre páratlan áldozatkészség, mely megérdemli, hogy elismeréssel regisztráljuk. De egyuttal arról is értesít bennünket ugyanezen levelezőnk, hogy zsidó leányiskola híján 108 zsidó leány jár a róm. kath. zárdába, a nélkül, hogy »a törvényben előirt« vallásoktatásban részesülnének. Ha nem tudnók, hogy tudósítónk lehető leghitelesebb forrásból meríti ada-

itait, szinte kételkedni tudnánk ebben a hírben. — Ott, hol 4 nap alatt csaknem tisztán az aesthetikai érzés kielégíthetése végett 600 frtot tudnak összeremteni: ott egy egész nemzedék valláserkölcsei nevelését hanyagolhatnák el? Ott, hol arra, mi a törvényben **előírva nincs**, 3 nap alatt ilyen szép összeget teremtenek össze: nem tudnának arra, mit a törvény, vallás, szív, jövő egyaránt parancsol, követel olyan alapot gyűjteni, mely lehetővé tenné, hogy annyi leendő izr. anya — ne ősei vallásának hírét sem ismerő nemzedéket neveljen?! — Igaza van tudósítónknak, mikor biztosra veszi, ha a sor izr. leányiskola alapítására kerülne, rövid idő alatt sokkal szebb összeget rakna össze a lelkesültség, mint az orgona számára. Csak az előjáróságnak kellene kezébe venni az eszmét. És ezt az előjáróság annál is inkább megtehetné, mert — mint levelezőnk írja — a leányiskola létesítése nem kerülhetne nagy áldozatokba. Hiszen a zárdába járó zsidó leánykákért kétszeres tandíjat kell fizetni s a szülők készek volnának még ennél is nagyobb tandíjat fizetni, ha vallás tekintetében is megadhatnák gyermekeiknek mindazt, amit szülői szeretetök róki rájuk. Az áldozatkészségre való ilyen hajlandóság mellett a tandíj könnyen fedezné két tanítónő fizetését. És levelezőnk annyira bizik a gyulafehérvári hitközség élén állókban, hogy biztosnak hiszi, miszerint ha szavazás alá bocsájtánák: vajjon mit létesítsenek előbb, az orgonát-e, vagy a leányiskolát, akkor óriási szavazattöbbség szólna a leányiskola mellett. Ha a hitk. élén állókban ennyire joggal lehet bizni, nincs okunk kételkedni abban sem, hogy megszívlelik az őszinte szót, fel fogják ismerni, mi ebben az esetben a kötelesség, s hogy tudósítónknak a gyulafehérvári zsidó leányiskola felállításáról szóló örvendetes hírét előbb közölhetjük, mint az orgona eszméjének testtévalását.

— **A pesti izr. nőegylet** f. évi július, augusztus és szeptember havi áldásdús működéséről a Bischitz Dávidné elnöklete alatt f. hó 26-án tartott választmányi gyűlésén olvasták fel a jelentést, melyre a következő kivonat minden dicséretnél szebb világot vet: f. é. július, augusztus és szeptember havában következő segélyezési összegek kerültek kiosztásra: esetről-esetre folyamodóknak 1942 frt; rendes havi segélyezések címén 1346 frt; negyed évi lakbér segélyezések fejében 937 frt; gyermekágyásoknak 47 frt, összesen 4272 frt készpénzben. A leányárvaházban tartózkodó 50 árvagyermek költsége 2092 frtra — továbbá az új leányárvamenhelyben fölvetett 31 fél árvult leány költsége 965 frt 30 krra és a részben rokonaiknál, részben idegen családoknál elhelyezett 17 künlakó árvaerti költség 363 frtra rugott. A pesti izr. nőegylet által fentartott 98 árvaleány neveltetési költsége összesen 3420 frt 30 krt tett ki. Az egylet

népkonyhájában ugyanezen három hónapban 24,210 személy étkezett és azok közül 1920 személy, részben alapítványi bárckákkal, részben a segélyezési igazgatás terhére egészen ingyen; ez intézeti kiadások 2593 frtra és az egyesület által jótékony céljaira indított összes kiadások a fenzelölt időszak alatt 10,285 forint 30 kr-ra rugtak. Az árvaházból miután a kilépésre előírt szabályzati kort elérték, 6 növendék részben már kilépett, részben legközelebb fogja az intézetet elhagyni, hogy ezentúl a saját keresetéből tartsa fenn magát. Az intézetből kikerült 6 leány közül egy esernyőkészítő, egy ipariskolai tanítónő, egy bonne, egy géphimzónő, egy szabónő és egy cseléd. — A népkonyha főleg a lefolyt szeptember hónapban, mikor az iskolai év kezdődött a szegénysorsu tanulókra nézve különösen megmutathatta áldásos hatását, a mennyiben már eddig 4450 drb ingyenbárckát szegény tanulóknak utalványoztak ki, kikre nézve azon segély, hogy a tanév kezdetén, a mikor még minden keresettől megfosztvák, legalább egyszer naponta meleg eledelre biztosan számíthatnak, valódi jótéteményt képez. A bejelentett adományok közül kiemeljük a következő jelentékenyebbeket: néhai Goldberger Adolf dr. hagyatéka 3000 frttal az árvaház és 1000 frttal a népkonyha javára; néhai Grünhut Vilmos hagyatéka 250 frttal az árvaház javára; Fürst Jakab és neje ezüst mennyegzőjük alkalmából 200 frttal az építési adósság törlesztése javára; továbbá a segélyezési osztály javára: W a h r m a n n Mór 100 frt, K o h n e r Károly 100 frt, H o l l i t s c h e r L. B. 50 frt., W o l f n e r Gyula 50 frt, A z á r v a h á z javára: W a h r m a n n Mór 100 frt, K o h n e r Károly 100 frt, W e c h s e l m a n n Ignác lovag 100 frt, dr. R e i c h Miklósné 100 frt, H o l l i t s c h e r L. B. 50 frt, H i r s c h Ágoston 50 frt, tószegi F r e u n d Henrik 50 frt, d i r s z t a i F i s c h l Gutmann 50 frt, D e u t s c h Jakab 25 frt, S c h w a r c z Gyula 25 frt, S t r a s s e r Alajos 25 frt, V é c s e y Arnold 25 frt, B r e i t n e r Zsigmond 25 frt. A n é p k o n y h a javára W a h r m a n n Mór 50 frt, stb.

Hány most az antiszemita képviselő? A választások után még úgy volt, hogy 11 kerület választott antiszemitát képviselőjeül. Ez azonban az utolsó időben kissé megváltozott. S v a s t i c s Gyula, a marczali új képviselő, ki mellett az antiszemita „korifeusok” korteskedtek, megtagadta őket belépett a függetlenségi és 48-as pártba. V a d n a y Andor második kerülete, a mezőturi az antiszemitákra nézve elvesztettnek tekinthető. (Egy káromkodásáról hirhedt lap Vadnayt árulónak és még egyébnek is szidja azért, mert: először nem Mezőturt tartotta meg, (Tapolczán ugyanis sokkal több kilátása lett volna egy antiszemitának egy újabb választásnál), másodsor, mert Vadnay a mezőturiaknak — horribile dictu! — nem antiszemita), hanem S z e n t k i r á l y i Albertet (48-as) ajánlotta jelöltül. Szabó Lajos mandatumát még nem semmisítették meg ugyan, de ha igazolnák is — mi nem valószínű — az antiszemiták akkor sem mondhatják magukénak. Szabó legalább kézzel-lábbal tiltakozik az antiszemitizmus vádjá ellen és jó kormánypártinak vallja magát. Marad tehát 8, még pedig: Istóczy Győző, Ónody Géza, Vörös József, Vadnay Andor, Szalay Károly, Komlóssy Ferencz, Kudlik János és Szendrei Gerzson. (A mult országgyűlésen 18-an voltak). E felsoroltak közül kétezzé lett mindjárt a választás után Vörös József és Szalay Károly, kik,

úgy látszik, megunták az antiszemitizmus kopott veszőparipáját, ujabban pedig Vadnay Andor is, ki alig bánja meg, hogy Verhovai „pártfogását” eljátszotta.

— **Kóburg herczeg Hirsch bárónál** vendégként volt a napokban Szt.-Johannában. A jótékonyágáról világhírű báró ez alkalommal rendkívül szívesen fogadta a herczeget és tiszteletére vadászatot rendezett, melyen a vendégnek annyira kedvezett a szerencse, hogy 4 óra alatt egymaga 60 nyulat ejtett el.

— **Horovitz Lipót**, egyik legjobb festőnk készíti el Jókai Mór képét, melynek festésébe még f. hó 25-én belekapott. A kép azonban csak márcziusra készül el, mivel Horovitz szülei látogatására Varsóba megy, hol egy korábbi kötelező ígérete folytán Radziwil hgnő arczképét kell előbb megfestenie. Ezután visszatér a fővárosba, hogy az előkelő körök több megrendeléseinek eleget tehesen.

— **A nagyváradi izr. nőegylet** tápintézetet állít fel a községi iskolák szegény tanulóinak számára, hol ezek felekezeti különbség nélkül ellátást nyernek.

— **Brazilia császára a zsinagógában.** Don Pedro Brazilia császára, mint Brüsszelből jelentik, f. hó 8-án az ottani zsinagógát meglátogatta és 1 és háromnegyed óra hosszat időzött ott. Az isteni tisztelet lefolyása közben zsidó imakönyvet tartott kezében s a szertartásokat éber figyelemmel kísérte.

— **Jótékony nő**, Frey Johanna hunyt el mult hó végén D.-Szerdahelyen. A megboldogult, ki 80 évig élt, jótékonyágával sok könyvet szarított fel és több jótékony célú intézetnek alapítója volt. Utolsó óráján is a gyámoltalanokra gondolt és 1000 frtot hagyott a d.-szerdahelyi, 1000 frtot pedig a palestinai szegények számára.

— **„Antiszemitizmus”** czim alatt adott ki az osztrák H a a z e Theodor ev. lelkész és reichsrathi képviselő egy röpiratot, melyből izelítől közöljük a következő két mondatot: „Az antiszemitizmus vagy ellensége a vallásnak, vagy egy vallást, mely hozzá idegen, és vallásos érzületet, melynek részéről hiányát bizonyítja, tesz gúny tárgyává. Hogy ezek közül melyiket utálok lelkemben legjobban, nem tudom számon adni.”

— **Huszonhét éve**, hogy fenáll a frankfurti „Achava Verein zur Unterstützung hilfsbedürftiger israelitischer Lehrer, Lehrer-Witven und Weisen in Deutschland.” Az egyesület 64 esetben 53 egyén számára mindenkor 132 márka segélyt nyújtott. Az egyesületi alap 144,777 márka 45 fillér; rendes tagjainak száma 266, a tiszteletbelieké 645. Az egyesület évi kiadásai 14,591 márkát tettek ki, bevétele pedig 23,513 márka volt.

— **Schwarcz Tivadar dr.**, kassai fiatal orvos Jeruzsálembe készül, hogy az ottani Rothschild-féle kórház igazgató orvosi állását elfoglalja. Ezen állást mind e mai napig bátyja S c h w a r c z I. L. dr. töltötte be, a ki a kórház felállítását sürgette, a ki a budapesti országos kiállítás alkalmával megbámult szép palesztinai gyűjteményét a felső magyarországi muzeumnak adományozta s a kiról „Zsidó gyarmatok” czimén folyó cikksorozatunkban is többször megemlékeztünk.

— **A Sassun Rothschild bázassághoz** még pótlólag megemlítjük, hogy a házasság alkalmával úgy a Sassun mint a Rothschild család használta czimerét. A Sassun család czimerét a Noé — csőrében olajágot tartó galambja képezi; a Rothschildeké pedig ezt a feliratot viseli: „Concordia integritas industriae“. Egyuttal felemlítendőnek tartjuk, hogy az esküvő alkalmával a vőlegény követte azt a régiszokást, hogy összetört egy üvegpoharat, mely a szerencse mulandóságát jelzi, ámbár nálunk is fölöslegesnek kezdik már tartani, hogy erre olyan fontos alkalommal, mint két ember sorsának egy életre való összekötése, visszaemlékezzenek. Pedig olyan szép, oly poezissal teli szokás ez!

— **Krausz Lipót fia** a fővárosi tanácscsal tudatta, hogy 25 fővárosi szegény gyermeket kész teljesen díjtalanul egészen felruházni. A tanács az előkező szabócég ajánlatát köszönettel vette tudomásul és foganatosítás végett intézkedni fog.

— **Rosenbergen** (Szilézia) f. hó 12-én tették le az új zsinagóga alapkövét, melynek ünnepélyességein a városi hatóság polgármesterével, Hodronnal élén küldöttségileg képviseltette magát.

— **Rothschild az irgalmas barátoknak.** Rothschild Náthán br. az irgalmas barátok bécsi kórházának felépítésére 10,000 frtot adott. A konvent a bőkezű ajándékozónak ezért köszönetét fejezte ki.

— **San Franciscóban új zsidó templomot** avattak fel múlt hó közepén. A san-franciscói legrégebbi izr. hitközség építtette az új templomot, a pompás nagy épületben 500 ülés van. A templomot Heller József rabbi adta át a hitközségnek s a felavató beszédet Levy S. quaklandi rabbi tartotta.

— **Új zsidó iskolát** állítottak fel New-Yorkban, „Montefiore Mózes-féle nyilvános iskola zsidó fiúk és leányok számára“ czimen, melyben az előadási nyelv bár angol, kellő súlyt fcktetnek a héber nyelv ismeretére is.

— **Drumont ellenes irodalom** támadt Párisban, mely a francia apostolnak ugyancsak a szeme közé néz, s a melynek értékét emeli még az a körülmény is, hogy általa nem maguk a zsidók verik vissza a jogtalan tamadásokat. Ezek közül kiemelendő Duchirons „Les Juifs et la Legalité“ cz. műve, mely már 12 kiadást ért. Duchiron, ez ismert katolikus író, a párisi biboros érseknek benső barátja és több kiváló testületnek tagja. Érdekes, a mit az uzsorának a zsidók közt való elterjedéséről ír, mi szószerint ez: „A zsidók nagyobb barátjai a kereskedelemnek, mint a kamatokra való várakozásnak, mi a holt tőke után jár. Ezenkívül mindig vallásosak. Előttük Mózes törvényei örökké szentek. És ki nem tudja, hogy Mózes törvényei tiltják az uzsorát? Nem az uzsora, a kereskedelem az ő elemük. Tudvalevőleg a legnagyobb uzsorások ma napság a nemzsidók. A zsidók, kik mint uzsorások szerepelnek, csak közvetítők a gazdag keresztény tőkepezészeknek, kik a háttérben működnek, míg megbizottjaiknak a felelősség egész súlyát kell viselniök. — Azonkívül a zsidókról elmondják, hogy minden tőkét a maguk számára kaparitanak meg. Ez a vád is alaptalan. Az antiszemiták csak kenyőririgyek. És aztán figyelembe kell venni, hogy a zsidók mire fordítják millióikat és milliárdjaikat. Vasutakat, kikötőket építenek belőlük, tengerentúli társaságokat alapítanak, melyek bennünket az egész világgal hoz-

nak összeköttetésbe. Ott, hol a föld nem hoz gyümölcsöt, tele marokkal aratják az aranyat. Kezők alatt felvirágozik kereskedelem és ipar. Az antiszemiták ezt „spekuláczióknak“ nevezik. Am az ilyen „spekulácziók“ gazdagokká tesznek egész nemzedékeket. Aztán meg hontalanoknak is elkeresztelték őket. De ez sem igaz. Nálunk ők a legjobb hazafiak.“ — Ilyen röviden vágja le Duchiron Drumonték minden vádját s hogy mennyire ismerik el szavai igaz voltát: bizonyítja művének 11-ik kiadása.

— **Nyltrán Roth Pál dr. neje** szerencsés szülése alkalmából 50 frtot adott a Nyitra városi szegények számára, melynek $\frac{2}{3}$ -a a keresztények és $\frac{1}{3}$ -a a zsidó felekezetük közt volt szétosztandó.

— **„Javaslatok a zsidókérdés megoldásához“**, ezen czim alatt adta ki Komlóssy Ferencz képviselő, a „Népnevelő“ (!) szerkesztője szept. hó 23-án Bécsben a „keresztény szocialis egyesület“-ben tartott beszédét. Ha már élőszóval nem lehet egy felekezetet meghurczolni, legalább — „itt az irás, olvassátok“, gondolja Komlossy, — mit talán a királyi ügyészségnek sem ártana megcselekedni.

— **Kölséges levelezőlap.** Volke kasseli kereskedő kit Plaut nevű magdeburgi hitsorsosunk tartozása miatt beperelt s a pert megnyerte, nyílt levelezőlapon azt írta Plautnak: „Ön valódi zsidó. Zsidó bánásmódjának kamatait alkalomadtán meg fogom téríteni“, — a czime pedig ez volt: „Plaut zsidónak. Magdeburgban,“ A megsértett kereskedő törvény elé vitte az ügyet s a bírák egy felekezet rágalmozását látván benne, 100 márka pénzbírságra, behajthatatlanság esetén pedig 10 napi börtönre ítélték el Volke urat, a ki ezentul nyílt levelezőlapon aligha fog gondolatainak (!) szabad folyást engedni.

— **Régi siremlékek.** A wormszi zsidó temetőben ásatás közben régi zsidó sirkőre akadtak, melynek felirata a ker. évszámítás szerint ez előtt 900 évvel kelt. Mainz mellett egy kis falucskában még régebbi sirkőre akadtak, melynek ó-héber felirata 806-ból való.

— **Statisztika.** Lengyelország lakossága a legújabb népszámlálás értelmében 8 millió. Vallásuk szerint 6 millió katolikus, 1.140,000 zsidó, 440,000 protestans és 374000 görög keleti.

Mayer József dr. belső titkos orvosi tanácsos, tanár a berlini poliklinika egyik osztályának főnöke, kinek tudományát ezer meg ezer tanítványa s jótékonyágát számtalan szegény hirdeti m. h. 28-án meghalt Berlinben. Temetésén, mely m. hó 29-én ment végbe, a berlini orvosi egyetem testületileg vett részt.

— **Az új sherifek beiktatása** Londonban szept. 28-án jom kippur napjára esvén, a távozó sherifek sir Isaacs H. A. és mr. Sydney Algernon E., kik zsidók, nem jelentek meg az ünnepélyen, hanem elődjeik által képviseltették magukat.

— **A sátoros ünnepek első napján** a londoni portugál-zsidó templomban tűzi lárma zavarta meg az ájtatoskodást. Az előcsarnok függő lámpája belekapott a draperiákba és lángba borította, azonban ezt csakhamar eloltották, s az isteni tiszteletet rövid megszakítás után újra folytathatták. A tűz kiütésekor a szent tekercseket azonnal kiszedték a frigszekrényből.

— **Palesztinából** érkezett tudósítások jelentik, hogy Bethlehem városa gázvilágítással lesz ellátva és hogy belőle a Rachel sirjához elvezető utat építenek.

— **Nemesítés.** Mauthner F. dr. a bécsi zsidóság egyik legelőkelőbb tagja, nemességet nyert.

Dávid király utolsó sarja.

— Philippon beszélye. —

[6. folytatás.]

— No majd én utba igazitlak, — vágott vissza Pherecz. A szultán téged — mert régen elhittem vele — a legbölcsebbnek tart, és talán joggal, mert jóslataim mind beütöttek... De hát a dologra! Először és elvezetlek a herceghez.

— A herceghez? Hiszen úgy tudom, börtönben van?

— Ember, hát én nem jós vagyok-e? Mint jósnak nem kell-e bárkinél is jobban ismernem a serail minden zegét-zugát, csinját-binját? Egy szó, mint száz, én elvezetlek a herceghez, hogy apróra megismerhesd és a szultánnal szemben — ámbár ő azt teszi fel rólad, hogy világ életedben sem láttad: ezt be is bizonyíthatod; mert holnap az uralkodó elé kerülsz ám! És figyelj, mondok én még valamit. A szultánnak leánya iránti szereteténél csak saját magának bálványozása nagyobb; egyetlen egy eset van, melyért leányát sem sokalná feláldozni, s ez az eset: ha önmagát kell megmentenie. No hát — ezt tartva szem előtt — meg kell ijesztened és ígéretet tenned. — *M i u t o n - m ó d o n?* ezt a döntő pillanat fogja neked megsugni. És most már menjünk is ám hercegünkhöz, mert az idő röpül és a hajnal nemsokára bejelenti a mai napot.

Pherecz Benjaminszót ugyanazon uton vezette, melyen maga jött szobájába. Nem sokára oda jutottak a börtön ajtaja elé; Pherecz ez esetben az ajtót kulccsal nyitotta ki és beléptek a börtönbe, hol a herceget a falhoz erősített bilincsekbe verve és dohos szalmán elterülve találták. Arczát a hónapokon át tartó rabság meghalványította és alakját rosz benyomást keltővé tette. Benjaminszónak a fájdalom szívébe nyilalott, leborult a földre, s könyvével áztatván a herceg kezét, megcsókolta.

— Ez Izrael képe — mormogá Benjamin kétségbeesetten — útja végén börtön, bilincs, nyomor.. fensége gyalázat.. reményét halál fenyegeti.

IV.

Vagy egy óráig időztek a hercegnél; utána Benjamin előtt a szerep, melyet játszania kellett, úgy tetszett, minden kétségen kívül állt.

Mielőtt azon uton, melyen jöttek, távoztak volna, Benjamin így szólt a herceghez:

— Legyen ön meggyőződve, minden szellemi erőmet latba fogom vetni, hogy kivánságának eleget tehessek; de hogy terveink meg ne hiúsuljanak, annak az istennek segítségére kell magamat bíznom, aki megoltalmazta Dávidot és nemzetségét. Mindazáltal tovább chasidim v'adonai mivtoach vindivim (jobb

az Istenben bizni, mint a fejedelemben elbizakodni.) és egészen fejem lágyára sem estem. Tehát reméljen jó lélekkel, drága, jó hercegem, Izrael istenének segítségével rövid idő múlva a világ láttára fogjuk üdvözölni.

Aztán szótlanul mentek visszafelé; de egyszer csak Pherecz felé fordult Benjamin:

— Pherecz, hiszen ön itt mindennel tisztában van, ismer minden talpalatnyi földet, tán jobban, mint maga a gazdája: hát mért nem mentette meg ön, és mért nem segítette el innen a herceget már régen?

— Kedves barátom, ez oly nagy kockázat volna, mely a herceg vesztét még inkább okozhatta volna, a melyet éppen ezért akkorra hagytam, ha körünkre ég a dolog, — Saccai bebörtönöztetése óta az egész serail egymástól 20 lépésnyi távolságban felállított őrszemek veszik körül; azonkívül éjjelenként egész hadcsapatok járnak be a falak környékét, kiknek meg van hagyva, hogy bárki essék is utjokba, lekaszabolják. Ennélfogva bajos volna innen bárkit is kiségetni. Aztán — — tudja ön, én a herceg számára a szabadságon kívül még más valamit is szeretnék megszerezni,

Ekközben visszaértek a zarándok szobafogságához. Pherecz meggyomván a gombot, a kőlap megfordult sarkaiban a jós fülelt: vajjon a kívül felállított őrszem végzi-e még szolgálatát. A mint észrevette, hogy minden rendjén van, megszólította Benjaminszót:

— Feküdjék megint a divánra, és még kis ideig szunyókájon. A szultán türelmetlensége folytán csakhamar ütni fog a nehéz óra.

Evvel a sarkán fordult, a kőlapot visszaigazította helyére és eltávozott. Benjamin pedig az átélteket és a még végrehajtandókat meghányva-vetve a pamagra dőlt; de az álom kerülte szemét. Lelke nyugtalansága elől elillant minden testi fáradsága.

A nap első sugarai csókjaikkal alig ébresztették fel álmából Almazol földjét, már is nagy sürgés-forgás támadt a szultán serailjában. A nagy fogadótermet megnyitották; a szerail hivatalnokai és méltóságai, kik nem voltak éjjel-nappal az uralkodó körül, a terembe vonultak és rang szerint foglaltak helyet; de magából a városból is sok előkelőség érkezett, fényben, pompával és az előcsarnokban sorakoztak. Nemsokára hatalmas harsona- és trombita harsogás vegyült a sürgés forgás zaja közé, mert a szultán elhagyta termeit és fogadó terme felé vonult. Előtte zenekar fűtta az indulót s egy csapat janicsár tánczoltatta lovait, ezeket tanácsosai és a szomszédos uralkodók követői követték; végül jött maga a szultán kék kaftánban, kincset érő forgóval diszitett turbánnal és széles övébe dugott drága fegyverekkel. Egy csapat nubiai kivont karddal zárta be a menetet.

(Folyt. köv.)